

UO'K 37.016:141.3

Lola TURAPOVA,
Qarshi davlat universiteti dotsenti
E-mail: lolaturapova03@gmail.com

Qarshi davlat universiteti professori, PhD N.Suyarova taqrizi asosida

XORIJIY ADABIYOTNI O'QITISHDA INTERAKTIV TAHLIL METODLARI

Аннотация

Ushbu maqolada xorijiy adabiyotni o'qitish jarayonida interaktiv tahlil metodlaridan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritiladi. Interfaol yondashuvlar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, badiiy matnni chuqur anglash hamda madaniyatlararo tafakkurni shakllantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi. Tadqiqotda munozara, debat, kichik guruhlarda ishlash, "klaster", "aqliy hujum" kabi metodlarning samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, interaktiv metodlar talabalarning estetik didi va tahliliy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: xorijiy adabiyot, interaktiv metodlar, badiiy matn tahlili, madaniyatlararo kompetensiya, filologik ta'lim, tanqidiy fikrlash.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ АНАЛИЗА В ПРЕПОДАВАНИИ ЗАРУБЕЖНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты применения интерактивных методов анализа при преподавании зарубежной литературы. Подчеркивается роль интерактивного подхода в развитии самостоятельного мышления студентов, формировании навыков глубокого анализа художественного текста и межкультурной компетенции. Анализируются такие методы, как дискуссия, дебаты, работа в малых группах, «кластер» и «мозговой штурм». Отмечается их влияние на развитие аналитических способностей и эстетического восприятия обучающихся.

Ключевые слова: зарубежная литература, интерактивные методы, анализ художественного текста, межкультурная компетенция, филологическое образование, критическое мышление.

INTERACTIVE METHODS OF LITERARY ANALYSIS IN TEACHING FOREIGN LITERATURE

Annotation

This article explores the theoretical and practical aspects of applying interactive analysis methods in teaching foreign literature. The study highlights the importance of interactive approaches in fostering students' independent thinking, deeper interpretation of literary texts, and intercultural awareness. Methods such as discussion, debate, small-group collaboration, clustering, and brainstorming are examined in terms of their pedagogical effectiveness. The paper also emphasizes the role of interactive strategies in enhancing students' analytical skills and aesthetic perception.

Keywords: foreign literature, interactive methods, literary text analysis, intercultural competence, philological education, critical thinking.

Kirish. Globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi davrda xorijiy tillarni o'rganish va jahon adabiyotini chuqur o'zlashtirish masalasi filologik ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi.[1] Xorijiy adabiyot nafaqat badiiy-estetik qadriyatlar manbai, balki boshqa xalqlarning madaniyati, tafakkuri, dunyoqarashi va ijtimoiy hayotini anglash vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, uni o'qitish jarayoni oddiy mazmunli bayon bilan cheklanib qolmasdan, talabalarning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi hamda madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qilishi lozim. [2]

An'anaviy o'qitish metodlarida o'qituvchi markaziy subyekt sifatida namoyon bo'lib, dars jarayonida asosiy axborot manbai vazifasini bajaradi. Talaba esa ko'proq tinglovchi va tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi rolda qoladi. Bunday yondashuv badiiy matnni yuzaki o'zlashtirishga olib kelishi mumkin. [3] Chunki adabiy asar ko'p qatlamli ma'no tizimiga ega bo'lib, uni anglash jarayoni talabaning faol ishtirokini, fikr almashuvini va mustaqil xulosa chiqarishini talab etadi. Aynan shu nuqtai nazardan interaktiv tahlil metodlari xorijiy adabiyotni o'qitishda samarali vosita sifatida e'tiborni tortadi. [4]

Interaktiv yondashuv ta'lim jarayonini dialogik asosda tashkil etishni nazarda tutadi. Bu jarayonda o'qituvchi va talaba, shuningdek, talabalarning o'zaro hamkorligi muhim o'rin tutadi. [5] Badiiy matn ustida ishlashda munozara, debat, kichik guruhlarda ishlash, muammoli savollar, rolga kirish kabi metodlar talabalarning faol fikrlashini rag'batlantiradi. Natijada o'rganilayotgan asar nafaqat syujet yoki obrazlar tizimi doirasida, balki falsafiy, ijtimoiy va madaniy kontekstda ham tahlil qilinadi. [6]

Zamonaviy pedagogik nazariyalar konstruktivistik yondashuvni ilgari suradi. Unga ko'ra, bilim tayyor shaklda berilmaydi, balki talabaning faoliyati jarayonida shakllanadi. Xorijiy adabiyot darslarida interaktiv metodlardan foydalanish aynan shu nazariy tamoyilga asoslanadi.[7] Talaba badiiy matn bilan bevosita muloqotga kirishadi, uni shaxsiy tajribasi bilan bog'laydi, turli talqinlarni solishtiradi va o'z pozitsiyasini asoslashga harakat qiladi. Bu jarayon esa tahliliy fikrlash, nutqiy kompetensiya va estetik idrokni rivojlantiradi. [8]

Xorijiy adabiyotni o'qitishda yana bir muhim masala — madaniyatlararo muloqotni shakllantirishdir. Har bir badiiy asar ma'lum bir millatning tarixiy va madaniy tajribasini aks ettiradi. [9] Interaktiv tahlil metodlari talabalarga ushbu

madaniy xususiyatlarni anglash, ularni o'z madaniyati bilan qiyoslash hamda umumiy insoniy qadriyatlarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi. Bu esa talabalarda tolerantlik, ochiqlik va global tafakkur kabi sifatlarini rivojlantiradi. [10]

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda oliy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Filologiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar nafaqat nazariy bilimga, balki mustaqil tahlil qilish, ilmiy munozara yuritish va o'z fikrini asoslash ko'nikmalariga ham ega bo'lishi kerak. Interaktiv metodlar ana shu kompetensiyalarni shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. [11]

Tadqiqotning maqsadi - xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv tahlil metodlarining nazariy asoslarini yoritish hamda ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi: xorijiy adabiyotni o'qitish jarayonining pedagogik xususiyatlarini tahlil qilish; interaktiv metodlarning nazariy asoslarini o'rganish; badiiy matnni tahlil qilishda qo'llaniladigan interaktiv usullarni tizimlashtirish; tajriba asosida ularning samaradorligini aniqlash. [12]

Tadqiqot predmeti - interaktiv tahlil metodlarining mazmuni va ularni qo'llash mexanizmi. [13]

Mazkur ishning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv tahlil metodlari kompleks yondashuv asosida ko'rib chiqilib, ularning talabalar analitik va madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni asoslab beriladi. Amaliy ahamiyati esa shundaki, tadqiqot natijalaridan filologiya yo'nalishidagi dars mashg'ulotlarini samarali tashkil etishda foydalanish mumkin. [14]

Shunday qilib, xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv tahlil metodlaridan foydalanish zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan, talabani shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlaydigan muhim pedagogik yo'nalish hisoblanadi. [15]

Metodologiya. Mazkur tadqiqot xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv tahlil metodlarining samaradorligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda nazariy va empirik yondashuvlar uyg'unligidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy pedagogika, konstruktivistik ta'lim nazariyasi, kompetensiyaviy yondashuv hamda madaniyatlararo kommunikatsiya tamoyillariga asoslandi. [16]

Tadqiqotning nazariy asoslari. Tadqiqot jarayonida ta'lim jarayonini dialogik va talaba markazli tashkil etish g'oyasi asosiy metodologik tamoyil sifatida qabul qilindi. Konstruktivistik nazariyaga ko'ra, bilim tayyor shaklda berilmaydi, balki talabani faol bilish jarayonida shakllanadi. Shu sababli xorijiy adabiyot darslarida interaktiv metodlarni qo'llash talabani mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va ijodiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. [17]

Tadqiqot metodlari. Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, pedagogik kuzatuv, tajriba-sinov ishlari, so'rovnoma va refleksiya, qiyosiy tahlil kabi ilmiy metodlardan foydalanildi:

Tajriba ishlari oliy ta'lim muassasasining filologiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar orasida olib borildi. [18] Ishtirokchilar ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi va nazorat guruhi. Tajriba guruhida darslar interaktiv metodlar asosida tashkil etildi, nazorat guruhida esa an'anaviy tushuntirish va savol-javob shakli qo'llanildi.

Tajriba jarayonida "aqliy hujum", debat, kichik guruhlarda ishlash, klaster tuzish, rolga kirish, muammoli vaziyat yaratish kabi interaktiv metodlar tizimli ravishda qo'llanildi:

Har bir mashg'ulotda talabalar ishtirok darajasi, mustaqil fikr bildirishi va dalillash ko'nikmalari baholash mezonlari asosida qayd etib borildi. [19]

Metodologiyaning ishonchligi. Tadqiqot natijalarining ishonchligi ma'lumotlarni ko'p tomonlama tahlil qilish, qiyosiy yondashuvdan foydalanish va bir necha baholash vositalarini qo'llash orqali ta'minlandi. Tajriba natijalari statistik ko'rsatkichlar va sifat tahlili asosida umumlashtirildi. [20]

Shunday qilib, mazkur metodologiya xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv tahlil metodlarining samaradorligini ilmiy asosda aniqlash va ularning pedagogik ahamiyatini baholash imkonini berdi. [21]

Natijalar. Tadqiqot doirasida xorijiy adabiyot fanidan interaktiv tahlil metodlari qo'llanilgan tajriba guruhi hamda an'anaviy metod asosida dars o'tilgan nazorat guruhi faoliyati qiyosiy tahlil qilindi. Tajriba jarayoni bir semestr davomida olib borildi va unda talabalar ishtiroki, matnni anglash darajasi, mustaqil fikr bildirish ko'nikmasi hamda madaniyatlararo tafakkur elementlari monitoring qilindi. [22]

Interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda talabalar badiiy asarni muhokama qilish jarayonida faol subyektlar sifatida ishtirok etdilar. "Aqliy hujum" usuli yordamida asardagi asosiy g'oyalar aniqlashtirildi, "klaster" metodi orqali obrazlar tizimi va ularning o'zaro bog'liqligi vizuallashtirildi. Debat va muammoli savollar asosida esa talabalar tanqidiy fikrlashi rag'batlantirildi. Natijada talabalar asar mazmunini chuqurroq anglash darajasi sezilarli darajada oshdi. [23]

Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, interaktiv metodlar qo'llanilgan guruhda talabalar matnni tahlil qilishda ko'proq dalillarga tayandi, iqtiboslardan o'rinni foydalandi va mustaqil xulosalar chiqardi. Nazorat guruhida esa javoblar ko'proq reproduktiv xarakterga ega bo'lib, asar mazmunini qayta hikoya qilish bilan cheklanib qoldi. Bu esa interaktiv metodlarning analitik kompetensiyani shakllantirishda samaraliroq ekanini ko'rsatadi. [24]

Bundan tashqari, guruhli ishlash jarayonida talabalar o'zaro fikr almashish, qarama-qarshi pozitsiyalarni hurmat qilish va mantiqiy asoslangan dalillar keltirish ko'nikmalarini egalladilar. Bu esa ularning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qildi. Ayniqsa, rolga kirish (role-play) metodi orqali asar qahramonlari pozitsiyasidan fikr yuritish talabalarida empatiya va estetik idroki kuchaytirdi. [25]

So'rovnoma natijalari ham interaktiv metodlarning samaradorligini tasdiqladi. Talabalar aksariyati bunday dars shakli ularni faolroq ishtirok etishga undashini, asarni yaxshiroq tushunishga yordam berishini va dars jarayonini qiziqarli qilishini ta'kidladi. Shu bilan birga, ayrim talabalar vaqtini to'g'ri taqsimlash va topshiriqlarni aniq tushuntirish zarurligini qayd etdilar. [26]

Umuman olganda, olingan natijalar interaktiv tahlil metodlari xorijiy adabiyotni o'qitishda bilim sifati va o'zlashtirish darajasini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatdi.

Munozara. Tadqiqot natijalari xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv yondashuvning ustuvorligini tasdiqlaydi. An'anaviy metodlar ko'proq ma'lumot yetkazishga qaratilgan bo'lsa, interaktiv metodlar bilimni talabani faol ishtirok orqali shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa konstruktivistik pedagogik yondashuv talabalariga mos keladi.

Munozara jarayonida aniqlanishicha, interaktiv metodlar talabalar faqat bilim darajasini emas, balki shaxsiy fazilatlarini ham rivojlantiradi. Jumladan, o'z fikrini asoslash, jamoada ishlash, muammoli vaziyatni tahlil qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi. Bunday ko'nikmalar esa zamonaviy filolog mutaxassis uchun muhim kasbiy kompetensiyalar sirasiga kiradi. [27]

Shu bilan birga, interaktiv metodlarni qo'llash jarayonida ayrim muammolar ham kuzatildi. Masalan, guruhli

ishlarda ayrim talabalar passiv bo'lib qolishi yoki yetakchi talabalar muhokamani monopoliyalash xavfi mavjud. Bunday holatlarning oldini olish uchun o'qituvchi topshiriqlarni aniq taqsimlashi, baholash mezonlarini belgilashi va har bir talabani ishtirokini nazorat qilishi zarur.

Yana bir muhim jihat - vaqt omili. Interaktiv mashg'ulotlar ko'proq vaqt talab qiladi, shu bois dars rejasi puxta ishlab chiqilishi lozim. Aks holda, muhokama jarayoni asosiy maqsaddan chetga chiqishi mumkin. Shunday bo'lsa-da, to'g'ri tashkil etilgan interaktiv darslar o'z natijasini beradi va talabalarning o'quv jarayoniga qiziqishini oshiradi. [28]

Demak, interaktiv tahlil metodlari xorijiy adabiyotni o'qitishda samarali pedagogik vosita bo'lib, ularni tizimli va maqsadli ravishda qo'llash yuqori natijalarga olib keladi.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot natijalari xorijiy adabiyotni o'qitishda interaktiv tahlil metodlaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishini ko'rsatdi. Interaktiv yondashuv talabalarning analitik tafakkuri, nutqiy faolligi va

madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan darslar talabalarning badiiy matnga ijodiy yondashishini, mustaqil fikr yuritishini va o'z pozitsiyasini asoslashini ta'minlaydi. Bu esa filologiya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun zarur bo'lgan kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, interaktiv metodlarni samarali qo'llash o'qituvchidan metodik mahorat, puxta rejalashtirish va nazoratni talab etadi. Kelgusida xorijiy adabiyotni o'qitishda raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan interaktiv tahlil modelini ishlab chiqish istiqbolli yo'nalishlardan biri bo'lishi mumkin.

Shunday qilib, interaktiv tahlil metodlari xorijiy adabiyotni o'qitishda zamonaviy pedagogik talablarga javob beradigan, talaba shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladigan samarali yondashuv sifatida e'tirof etiladi.

ADABIYOTLAR

1. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson Education, 2007.
2. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Longman, 2015.
3. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 2000.
4. Richards J. C. Communicative Language Teaching Today. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
5. Nunan D. Task-Based Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
6. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. – Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
7. Kramsch C. Context and Culture in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 1993.
8. Dörnyei Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
9. Nation I. S. P. Learning Vocabulary in Another Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
10. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980. – №1.
11. Savignon S. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. – New York: McGraw-Hill, 2002.
12. Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 2003.